

Fantasy som religion: Star Wars og jediisme

Af Markus Davidsen, *ph.d.-stipendiat*,
Afdeling for Religionsvidenskab og Arabisk- og Islamstudier,
Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet

Fantasy i bred forstand er ikke kun tidsfordrivende underholdning. Mange læsere og seere finder i fantasy en kilde til fornyet livsoptimisme og moralsk opbyggelse. Nogle går endnu videre og opbygger religioner baseret på fantasy. Et eksempel på en sådan *fantasybaseret religion* er jediismen, en religion baseret på science fiction-filmene i *Star Wars* (SW)-serien af instruktør George Lucas.

Ordet 'jediisme' er afledt af betegnelsen for krigermunkene i SW, de såkaldte jedi-riddere, og helt centralt i bevægelsen står troen på Kraften (the Force), den guddommelige magt i SW. Jediisterne er overbevist om, at verden gennemstrømmes af en guddommelig kraft, og at det er mere meningsfuldt at tale om denne kraft ved at bruge begreber fra SW end begreber fra almindelige religioner. De omtaler derfor hellere den guddommelige magt som Kraften end som Gud og tolker tilværelsen ud fra jedikodeksens etik og læren om Kraftens lyse og mørke sider.

Jediismen er også en *græsrodsreligion*. Bevægelsen har ingen central ledelse, men består af en lang række selvstændige grupper. Medlemmerne er relativt få og geografisk spredte, og derfor mødes og kommunikerer de først og fremmest på internettet. Ikke overraskende er der tale om et fortrinsvis amerikansk fænomen, men modsat hvad man måske skulle tro, er medlemmerne ikke identitetsforvirrede teenagere, men overvejende velreflekterede og velformulerede folk i 20'erne, 30'erne og 40'erne.

Det er ikke tilfældigt, at netop SW har dannet udgangspunkt for en ny religion. Ikke alene er SW en af de største kommercielle succeser

i filmhistorien og et af de bedst kendte populærkulturelle fænomener, men *SW* var fra starten tænkt som et religionspædagogisk projekt, der skulle få børn og unge til at interessere sig mere for religion og moral. Det er lykkedes i en sådan grad, at nogle af de børn og unge, der så den første generation af *SW*-film (fra 1977, 1980 og 1983) i biografen, nu er midaldrende jediister. Jediismen er således et godt eksempel på, hvordan fantasyfiktion kan danne udgangspunkt for religiøs adfærd. I denne artikel beskriver jeg jediismens forudsætninger og jediisternes forhold til *SW*-filmene. Afslutningsvist følger nogle forslag til temaer, der kan tages op i skolens religionsundervisning.

George Lucas: *Star Wars* som religionspædagogisk projekt

Ifølge George Lucas danner børn og unge i dag normer og idealer ved at spejle sig i populærkulturen (film, romaner, musikvideoer, computerspil osv.) Han mener derfor, at producenter af populærkultur, ikke mindst filmindustrien, bør påtage sig en særlig forpligtelse til at lave film, der giver unge mod på livet og samfundsgavnligt værdier. Dette var netop, hvad Lucas ville med *SW*. Derfor er *SW* ingen dystopisk science fiction eller barsk socialrealisme, men et optimistisk eventyr. I et interview om *SW* udtaler han:

Film taler med gennemslagskraft, og det, vi filmskabere skal gøre, er at vise et godt eksempel. [...] Den historie, der fortællers i 'Star Wars', handler om helte, der har de idealer, vi som samfund gerne vil have, at folk skal være i besiddelse af (Schell 1999).

SW handler om kampen mellem det gode og det onde. Den tidligere fredelige *Galaktiske Republik* har udviklet sig til et tyrannisk imperium. Kejseren er en såkaldt Sith-mester (*Sith Lord*), en slags ond troldmand, der kan manipulere med *Kraften*. En lille gruppe oprørere kæmper for galaksens frihed, og blandt dem er Luke Skywalker, der undervejs initieres som jedi-ridder. Jedi-ridderne, en orden af samurai- og Arthur-inspirerede krigermunke, bruger også *Kraften*, men kun dens *lyse side* (the Light Side) og kun for at tjene det gode.

Over for et mere og mere individualiseret og egoistisk samfund ville

Lucas fremhæve værdier som venskab, loyalitet, selvopofrelse, arbejde for en større sag samt religiøst engagement. Det er disse værdier, som heltene i *SW* lever og kæmper for – jedi-ridderne Luke Skywalker, Yoda, Obi-Wan Kenobi og Qui-Gon Jinn. Selvom oplæringen som jedi-ridder også handler om selvdisciplin og personlig udvikling – fysisk, mentalt og spirituelt – er sådanne individuelle værdier underlagt de kollektive. Jedi-ridderen træner sig selv for bedre at kunne hjælpe og beskytte samfundet.

Lucas ønskede, at *SW* skulle lære børn de værdier, som er nødvendige for, at et samfund kan fungere. Men *SW* er ikke kun rettet mod børn. *SW* minder også voksne om samfundets værdier og inspirerer dem til at leve derefter. På denne måde kan *SW* have en *opbyggelig* effekt på voksne, ligesom de kan have en *opdragende* effekt på børn. En voksen fan fortæller om *SW*'s opbyggelighed:

Yoda's musiktema beroliger mig oven på en lang dag og giver mig kræfter til at blive ved at hjælpe andre på en varm og omsorgsfuld måde. Yoda og Obi-Wan, Qui-Gon og Luke er skikkelser, man må have så stor respekt for, at nogle af os ikke kan lade være at stræbe efter at blive lige som dem. Selvfølgelig kan vi ikke løfte droids, klipper eller X-Wings, men måske kan vi 'bruge Kraften' på andre måder ved at hjælpe, elske, støtte og drage omsorg for andre og være vores egen personlige jedi-ridder (Brooker 2002, 6).

Lucas ville imidlertid mere end at formidle en almen, social etik. Han ville også stimulere unges interesse for religion, og derfor spiller den guddommelige magt *Kraften* en så vigtig en rolle i filmene. Den gamle jedi-ridder Obi-Wan Kenobi introducerer i den første *SW*-film, *A New Hope* (1977), Kraften for den unge Luke Skywalker med følgende ord:

Kraften er det, der giver en jedi-ridder hans styrke. Den er et energifelt, som skabes af alt levende. Den omgiver os og gennemtrænger os. Den holder galaksen sammen. (Lucas 1977).

Kort sagt er Kraften en ikke-personificeret, guddommelig energi. Kraften selv kan ikke sanses direkte, men dens effekter (telekinese, lyn skudt fra fingerspidserne etc.) er empiriske og ubetvivlelige i filmenes verden. Kraftens eksistens er hævet over enhver tvivl, men dens nærmere natur er et mysterium, som man kun kan opnå indsigt i gennem meditation. I de senere film afsløres det, at Kraften er mere end en passiv energi.

Kraften besidder en kosmisk vilje og pålægger sine bærere en moralsk forpligtelse: den kraft, som en jedi-ridder modtager fra Kraften, skal sættes ind for det godes sag – også hvis det er med livet som indsats. I et interview om 'teologien i *SW*' udlægger Lucas Kraftens pædagogiske betydning således:

Jeg ville have Kraften med i filmen for at vække en bestemt form for spiritualitet hos unge mennesker – mere en tro på Gud end en tro på noget bestemt religiøst system. Jeg ville gerne sætte unge mennesker i gang med at stille spørgsmål om mysteriet. [...] Jeg var ikke ude på at opfinde en religion. Jeg ville forklare de eksisterende religioner på en ny måde. Jeg ville formidle det hele. (Moyers 1999, 3).

SW skal som en religionspædagogisk tekst få unge til at interessere sig for 'mysteriet', for 'Gud'. Det er imidlertid afgørende, at Lucas ikke opfatter jedi-ridderens Kraft-religion som et alternativ til de traditionelle religioner. De unge skal ikke tilbede Kraften, men lade sig inspirere af *SW* til at søge det guddommelige i en traditionel, organiseret religion (Moyers 1999, 3). Om det er et kristent, et buddhistisk eller et New Age-liv er underordnet; det afgørende er, at de lever et liv, der er religiøst, for ifølge Lucas er det alligevel den samme Gud, der står bag verdens forskellige religioner.

Jediismen: *Star Wars* som religiøs tekst

Der findes imidlertid en gruppe fans der ikke alene anser *SW* for at være livsoplysende og religionspædagogisk, men som benytter filmserien som en autoritativ, religiøs tekst. Det drejer sig om tilhængerne af en ny, fantasybaseret religion, den såkaldte *jediisme*.

Fænomenet jediisme tiltrak sig første gang mediebevågenhed i forbindelse med folketællingen i 2001 i Storbritannien, Canada, New Zealand og Australien. Forud for folketællingen rundsendtes en e-mail som opfordrede folk til at angive deres religiøse tilhørsforhold som 'jedi'. Mailen var formodentlig tænkt som en blanding af *practical joke*, politisk protest mod kravet om angivelse af religiøst tilhørsforhold og afprøvning af e-mail-mediets magt. Resultatet blev, at mere end 500.000 mennesker i de fire lande angav at være 'jedi', hvilket angiveligt gjorde

jediismen til den fjerdestørste religion i Storbritannien (Porter 2006, 96-98). Kun en lille del af disse selvidentificerede jedi-riddere er dog aktive i egentlige tros- og ritualfællesskaber. De fleste praktiserende jediister findes desuden i USA, som ikke var omfattet af folketællingen.

En del praktiserende jediister har sluttet sig sammen i små, relativt selvstændige og overvejende internetbaserede grupper. Gennem gruppernes hjemmesider kan man opnå indsigt i jediisternes praksis og teologi, der primært bygger på *SW*, men også er inspireret af andre religiøse traditioner, typisk i en New Age-fortolkning. I artiklen "Fiktionsbaseret religion: Fra *Star Wars* til jediisme" (Davidsen 2010) redegør jeg for jediismen i flere detaljer. Her vil jeg blot trække tre hovedpunkter frem.

Forholdet til fankulturen

Jediister er også fans. De beskriver *SW*-filmene som 'vidunderlige' og afslører i deres indbyrdes diskussioner ofte en omfattende viden om *SW*-universet. Ikke desto mindre er det afgørende for dem at lægge afstand til fankulturen. *Jedi Sanctuary* advarer således besøgende *SW*-fans:

Nogle af jer tror måske, at Jedi Sanctuary er en slags *SW*-fanclub, eller bare en joke. Det er ikke tilfældet. Det er en virkelig vej, som vi følger, og som vi tager alvorligt. Når vi siger, 'Må Kraften være med dig', tror vi på det, og vi mener det (Jedi Sanctuary: Fanclub).

Det er især den legende og ironiske holdning blandt fans, som jediisterne reagerer imod. Selvom jediisterne godt kan lave sjov med deres religion, står det ikke til diskussion, at Kraften eksisterer.

Læren om Kraften

Centralt i jediismen står begrebet om Kraften. Kraften er for jediisterne ikke en fiktiv størrelse. De anser enten Kraften for et lige så godt navn som fx 'Gud' for den guddommelige magt i verden, eller de identificerer Kraften med selve den guddommelige magt bag alverdens gudsbilleder.

Alle de jediistiske grupper fremstiller på deres hjemmesider hovedtrækkene i deres Kraft-tro. *Jedi Sanctuary* sammenfatter sin teologi i følgende tre punkter, som samtlige jediistiske grupper vil kunne enes om:

1. Vi tror, at Kraften er en Universel Energi, der gennemtrænger alt, og som knytter alt, hvad der eksisterer, sammen og opretholder det.

2. Vi tror, at universets Naturlige Orden stammer fra Kraften.
3. Vi tror, at Kraften er – og sandsynligvis altid vil være – et mysterium (Jedi Sanctuary: Force).

Selvom alle jediister tror på Kraften, er de uenige om, hvordan Kraften nærmere skal forstås. For nogle er Kraften en passiv livsenergi, for andre en slags verdenssjæl og for andre igen en personlig viljesmagt, man kan bede til.

Jediismen og de andre religioner

De færreste jediister baserer deres spiritualitet alene på *SW*. Nogle kombinerer deres jedi-spiritualitet med et medlemskab af en anden religiøs gruppe, fx en kristen kirke eller nyhedensk wicca-gruppe. Sammensatte identiteter som muslimsk jediist eller jediistisk magiker er derfor almindelige.

Andre jediister blander elementer fra konventionelle religioner sammen med *SW* og forstår jediismen som en blandingsreligion, der kombinerer det bedste fra verdens religioner med brug af terminologien ('Kraften' og 'jedi') fra *SW*. *Temple of the Jedi Order* forklarer det således på sin hjemmeside:

Jediismen er et initiativ på tværs af trosgrænser og en synkretistisk religion – en tro, som inddrager elementer fra to eller flere religioner, herunder Taoismen, Shintoismen, Buddhismen, Kristendommen, Mysticisme og mange andre Religioners universelle sandheder, en kombination af kampsport og Ridderlighedens Æresbegreb (*Temple of the Jedi Order: Doctrine*, kursiv i original).

Fiktive jedi-mestre anerkendes på lige fod med grundlæggere, profeter og 'mestre' fra konventionelle religioner og esoteriske traditioner som kilder til teologisk indsigt i Kraften, og man kan således se henvisninger til Mester Yoda og Mester Luther i det samme diskussionsindlæg.

Star Wars og jediisme i religionsundervisningen

SW-filmene er et oplagt udgangspunkt for undervisning i etik og moderne spiritualitet i folkeskolens ældste klasser, fordi den kæmper med mange af de samme etiske og teologiske spørgsmål som de store

religioners grundtekster, men i et andet og mere underholdende medie. Man kan med fordel vise en *SW*-film, helst *The Empire Strikes Back* (1980), hvor religion og etik spiller den største rolle. De jediistiske hjemmesider er frit tilgængelige på internettet, men alle på engelsk. Derfor kan eleverne ikke let søge information på egen hånd, og det er bedre at give dem udvalgte citater i dansk oversættelse, eller at lave et samarbejde mellem religionsundervisningen og engelskfaget. Relevante temaer for undervisningen kunne være:

Etik, samfund og populærkultur

Man kan diskutere de værdier (loyalitet, venskab, at kæmpe for det gode og for en større sag osv.), som kendetegner jedi-ridderne over for den egoistiske magtbegærlighed, der driver skurkene. Og man kan stille spørgsmål som: Hvilke værdier vil vi som samfund at borgerne har? Hvor får unge i dag deres værdier, normer og idealer fra – skolen, familien, religion eller populærkulturen? Her er også en mulighed for at diskutere medier og mediebrug i samarbejde med danskfaget.

Moderne gudsbilleder

Gudsbilledet i *SW* og jediismen er en ikke-personliggjort guddommelig kraft. Dette gudsbillede tiltaler mange moderne mennesker mere end et mere traditionelt billede af det guddommelige som en person, som Gud med stort G. I en værdiundersøgelse fra 1999 svarede 24 % af danskerne, at de troede på en ”personlig Gud”, mens hele 36 % troede på eksistensen af ”en særlig åndelig Kraft” (Inglehart et al. 2004, database). *SW* og jediismen kan bruges som et springbræt til at diskutere moderne gudsbilleder og hvor vi får dem fra (religion eller film), eller mere generelt som indgang til en diskussion af moderne holistisk spiritualitet (New Age).

Religionsteologi

Religionsteologi er en religions forholden sig til det faktum, at der også findes andre religioner. Med udgangspunkt i jediismen kan man sammenligne forskellige religionsteologier. I strengere former for ortodoks monoteisme (både kristen, muslimsk og jødisk) hævdes det, at der kun er én sand gud, mens de andres gudserfaringer kun kan rumme brudstykker af sandheden. Heroverfor mener både Lucas og jediismen,

at alle religioner hver på deres måde erfarer og står i forbindelse med den samme, ene guddommelige magt. Denne universalistiske religionsteologi er ikke særegen for jediismen, men er tværtimod at finde i både holistisk spiritualitet (New Age) og mere liberale udgaver af verdensreligionerne i forskellige historiske kontekster. Den religionsteologiske diskussion kan fungere som afsæt for en større diskussion om forholdet mellem religionerne i Danmark, der på denne måde ville inkludere ikke alene islam, jødedom og kristendom, men også nyere former for religiøsitet.

Litteratur

Værker og kilder

Jedi Sanctuary: Fanclub. jedisanctuary.org (<http://www.jedisantuary.org/articles/index.php?page=not-a-fan-club> (set 010508, ikke længere tilgængeligt)).

Jedi Sanctuary: Force. jedisanctuary.org (<http://www.jedisantuary.org/articles/index.php?page=constitution-of-the-jedi> (set 010508)). Linket er ikke længere tilgængeligt, men flyttet til *Jedi Sanctuaries* forum (<http://www.jedisantuary.org/forum/viewtopic.php?t=164> (set 260210)).

Lucas, George, *Star Wars Episode IV – A New Hope*. Lucasfilm, Ltd. 1977.

Schell, Orville, "I'm a Cynic Who Has Hope for the Human Race", *New York Times*, nytimes.com 210399, (<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9801E5D71E3EF932A15750C0A96F958260> (set 010809)).

Temple of the Jedi Order: Doctrine, templeofthejediorder.org (http://templeofthejediorder.org/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=35 (set 010809)).

Sekundærlitteratur

Brooker, Will, *Using the Force. Creativity, Community and Star Wars Fans*. Continuum. New York og London 2002.

Dauidsen, Markus, »Fiktionsbaseret religion: Fra *Star Wars* til jediisme«, i: *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* 2010/55.

Inglehart, Ronald, Miguel Basáñez, Jaime Diez-Medrano, Loek Halman og Ruud Luijkx, *Human Beliefs and Values: A Cross-Cultural Sourcebook Based on the 1999-2002 Value Surveys*, med CD-database. Siglo XXI Editores. Mexico City 2004.

Moyers, Bill, "Of Myth and Men. A Conversation between Bill Moyers and

George Lucas about the Meaning of the Force and the True Theology of Star Wars”, time.com 260499 (<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,23298-1,00.html> (set 010809)).

Porter, Jennifer, “I Am a Jedi’. *Star Wars* Fandom, Religious Belief and the 2001 Census”, i: Matthew Wilhelm Kapell og John Shelton Lawrence, *Finding the Force of the Star Wars Franchise. Fans, Merchandise & Critics*. Peter Lang. New York 2006.